

FİKİRLER

Cilt : 3

1 Ağustos 1930

Sayı : 57

Rousseau ve Elişi

Elişi, ellerle terbiye Rousseau'nun en kuvvetli fikirlerinden biridir. Rousseau bu faaliyete mülkaddimlerinden hiç birinde bulunmayan kıymetleri ve tavsiyeleri ilâve etmiştir. Rousseau ihtilâlden korkuyor ve Emile'ini hiç bir mevkîin ve hiç bir verasetin temin edemeyeceği kuvvelli bir vasıta ile techiz etmek istiyor. Bu vasıta zanaattır. Bu sadece bir ihtiyattır. Fakat Rousseau'nun büyüklüğü burada değildir. Şu üç tefekkür Rousseauyu el terbiyesi ve el pedagoğyasının banisi mevkiline koyuyor:

Birincisi elişi davasının içtimâî noktânazardan vaz'ı: Rousseau çalışanlarla çalış-

mayanları ahlâk huzurunda ayırıyor. Çalışmayanlar hakkında en ağır hükmünü veriyor. En hür adam hayalini zanaatkâr hayalile birleştiriyor. Zanaatı; yalnız zanaat olarak değil; zanaat hakkındaki hurafeleri yenmek için öğretiyor. Emile zaruret namına değil, işin şerefi için çalışıyor. Bu suretle Rousseau işi hakir gören, işciyi tezyîf eden içtimâî an'analara hücum ediyor.

Diğer taraftan Rousseau elişnin, el harsinin temel taşı koyuyor. Bu temel hakiki bir zanaattır, marangozluk... Marangozluk temiz, faydalı, evde yapılabilir, maharet kazandırıcı, cehte, tahammüle

alıştırıcı, vukuf sahibi edici incelik ve zevkle bûleşir bir zanaattır. Bu suretle Rousseau Elishi temayülüne hakikat şartını ekliyor.

Rousseau eliş pedagoğyasının üçüncü mühim şartını söylüyor: Bu hakikî ve terbiyevî zanaat için hakikî ve terbiyevî bir muhittir. Bu da hakikî marangozhanedir. Emile hakikî marangozhanede ve hakikî bir işçinin yanında haftanın bir iki gününde çırak olarak çalışacaktır. Bu suretle bir çok zanaatları birden öğrenecektir. Şimdi cihan pedagoğyasında Rousseau'nun ne büyük bir tesiri olduğunu görmek kabildir. Elishlerinin umumî terbiyenin vasıtası gibi mekteplere girmesi, mekteplerin marangozluk ve bahçivanlık muhitleriyle techiz edilmesi hep Rousseau an'anasının devamıdır. Akliyecî pedagoğklar elişlerini hakikî muhitlerinden ayırıp dershanelere ve ders saatları içine sokmakla Rousseau an'anasından çıkmış oluyorlar. Bu üç şartı derinleştirdikçe eliş tedrisatı için pek mühim şe-

killer bulunacaktır. Halbuki bu an'ana canlı ve yekpare bir surette devam edecek yerde derece derece ölü parçalara ayrılmış bulunuyor...

Rousseau bu yaratıcı fikirlerini ortaya koyduktan sonra bütün dünyada vücuda gelen eliş hareketlerini başlıca üç şekle irca etmek mümkündür:

1 — Akliyeciler: Nââs sistemi gibi bu sistem bir silsile modelden teşekkül eder. Bu modellerin intihabında hakim olan yegâne fikir işin güçlüğüdür. Nââs programı güçlüğ noktainazarından sıralanmış parçalardan teşekkül eder. Bu mevzular gerçi kabiliistimaldir, fakat ihtiyaçla, talebenin arzusile doğrudan doğruya bir münasebeti yoktur. Programdaki bütün işlemlerin neticesi hasıs bir istih-saldir. Meselâ bir kaşık, minimini bir bayrak direği, bir masara... gibi. İşte Naas bütün bu parçaları kulasık bir hesap ve hendese dersi gibi tedris eder.

2 — Teknikciler : Bazı Rus ve Amerikan sistemlerinde olduğu gibi. Bu sistemde gaye

talebeyi meslekî vukufla techiz etmektir. Bunun için muayyen aletlerin kullanılması öğretilir. Binaenaleyh tedrisat programı muayyen aletlerin kullanılmasıdaki güçlüklere göre tanzim edilmiştir. Teknik sistem umumî terbiye sahasına nakledilmiş meslek tedrisatı tabiatından başka bir şey değildir.

3 — Bedîi sistem. Bu sistemde aslolan talebenin yapma kabiliyetinden fazla güzellik terbiyesidir. Binaenaleyh nûmuneler hep güzel olarak intihap edilir, ve güzel olarak yaptırılır. Fantaziye bu sistemde ihtiyaç ve mantıkla hakimdir. Amerikalı Tart,ın sisteminde olduğu gibi.

Halbuki Rousseau an'anasına göre hakikî sistemler bunlar değildir. Tek sistem vardır, o da hakikatçı, yani terkipci sistemdir. Amerikalı

terbiyecî Devvey'in dediği gibi, iş hakikî bir ihtiyaçtan hareket edip hakikî alâkalarla devam ederek hakikî bir neticeye vasil olmalıdır. Meselâ Nevv school,lerdeki çiftlik meselesi ile bir Bulgar Maarif Nazırının düşündüğü «İş Haftası»nın mahiyeti böyledir. Çünkü bu teşebbüslerde ne program, ne mantık, ne hulusa işe ihtiyaca, hayatî zaruretlere, ferdî teşebbüslere takaddüm eden hiç bir şey yoktur. Her şey kendi hakikî ve tabîi muhitinde ve hakikî şartlar içinde yapılır. Nitekim Rousseau'nun kafasında eliş sistemi yoktu. Burada hakikat, systemsizliktir. Bu da hakikî bir ihtiyaç için hakikî bir muhit olan atelyede çalışıp yine hakikî, yani bütün, kullanılabilir ve satılabilir binaenaleyh eyi güzel ve kıymetli iş vucuda getirmektir...

İsmail Hakkı

Profesör Bovet' nin Aydın konferansı:

Terbiyenin gayesi

İzmir konferanslarımı bitirince İstanbul'a giderek eski abidelerinizi görmek niyetinde idim. Fakat İzmir'e gelen Aydın'lı muallimlerle konuştuktan sonra anladım ki dünkü Türkiye'den daha ziyade alâka bahış şeyler var: Yarının Türkiye'si.

İnşa etmekte olduğunuz bu muhteşem abideye bende küçük bir taş koyabilirsem bana ne mutlul..

Bana terbiyenin gayesi nedir, diye soruyorsunuz. Bu sual karşısında, filhakika hayret etmedim; ama biraz korktum.

Başka yerlerde olduğu gibi yalnız teknik ve tatbik meseleleriyle değil bu ana mesele ile de alâkadar olmanızdan ve bu (teknik) işlerin gayeye isali uğurunda nasıl bir vasıta olarak kullanılacağını bilmek istemenizden dolayı sizleri tebrik ederim.

Terbiyenin gayesi meselesi hakkında çok münakaşalar

yapılmıştır. Dikenli bir meseledir. ve daha da çok münakaşalar yapılacaktır. Çünkü bu mesele, aynı zamanda şu meselenin hâline bağlıdır: Hayatın gayesi nedir?

Beşerin tarihinde bu meseleyle birbirine zıt iki türlü cevap görülmektedir. Terbiyenin gayesi, ferdin tam bir inkişafı, bütün kuvvet ve imkânlarının hür tezehhürüdür deniliyor. Kuvvet ve beden sıhhatının hattı azamisine varmak, hüküm kabiliyetini tekâmül ettirmek. malûmat iktisap etmek, şahsiyetini-eskâli, elvan, esvat ile- san'at eserlerinde göstermek; hislerini inceltmek ve yüksek tatbik sahaları bulmak, işte muhteşem bir program. Gerek kendi tekâmülümüz, gerek çocuklarımızın tekâmülü meselesinde, bu programdaki ideal, bize pek muvafık görünüyor.

Bununla beraber bu program, her kes tarafından kabul

edilmiş değildir. Bunun karşısında başka bir ideal daha gösterildi ve gösteriliyor: Ferdin, içtimai bir vazife için hazırlanması. Bunda deniliyor ki ferd, başlı başına kâfi gelemmez. Fert, büyük bir makinede bir alettir. Terbiyenin gayesi : Ferdi, bu büyük makinedeki yerine göre hazırlamaktır.

Bu program, evvelkinin aynı değildir. Bizim bu günkü içtimai vücudumuzda, azalar birbirinden başka başkadır. ve esasen şu uzviyet ve alet kelimeleri de gösterir ki onlar kendi kendilerine kâfi gelemmezler. Mide, göremez. Samia, tatamaz, ve saire, (Menenius Agripa)'nın Romalılarına söylediği (azalar ve mide) hikâyesini bilirsiniz (*) Sen Pol'ın aynı maaldeki fıkrasını da bel ki bilirsiniz.

Bana öyle geliyor ki terbiyenin bu iki gayesi, muhtelif iki devrede öne sürülmüştür. Birbirine zıt aksülameller karşısında kalınarak münavebeten bazen fert bazen cemiyet üst tutuldu. Bu münavebeten karşısında şunu düşünebiliriz: Müddeâ ile nakizi müddeanın doğru olan noktalarını alup ikisi ortasını bulmak.

Bazı sahalarda böyle ikisi

(*) Mide, bir gün diğer bütün azalara şöyle dedi Ben müstakilim, size hiç ihtiyacım yok.

ortası terkipler bulunduğunu görmek-mesela iktisattada görüyor- insanı böyle bir teşebbüse sevk ediyor.

Aydın'ın güzel sanatlar mektebini şimdi ziyaretten geliyorum. Buradan çıkan gençler, öğrendikleri sanatlar vasıtasıyla hayatlarını kazanacaklardır. Bunlardan aynı zamanda memleket te müstefit olacaktır. yani cemiyetin menfaati temin edilecektir.

Binaenaleyh biz ferdi, tam bir surette inkişaf ettirmekle aynı zamanda memlekete de en iyi hizmet etmiş olamaz mıyız?

Evet hizmet etmiş oluruz. Fakat bu hal, meseleyi biraz daha deşmemize mani değildir.

Ferdin bütün kabiliyetlerinin hür bir surette inkişafı gayesini sadece alıvermekle-ki doğru noktaları bulunduğunu biliyoruz - iktifa etmeyoruz, niçin?

— Sebebi şu ki bu gaye, bu program tam değildir. Egoizmin hür inkişafıdır. Yalnız kendi özü için yaşayan bir şahıs, en büyük bir dahi olsa, nakıs bir şahsiyettir. Mükemmel görünen bu terbiyeyi çocuklarımızda tamamı tamına temin edebilirsek bile

yene gayri kâfidir.

İnsanın bu dünyada, Şüphesiz ki, kendinden sonraya kalacak işleri de var. Çocuğun terbiyesi, sadece kendi rahat ve saadetini teminden ibaret olmamalıdır. Dünyanın bütün mekteplerinde, mobilye ve ders malzemesi yanında, birde bir timsal vardır ki bu, fertten daha büyük bir şey olduğunu hatırlatır. Bu timsal, bazı memleketlerde dinidir. Bazı memleketlerde vatanperverane meselâ bir bayrak bir portredir. Sizin mekteplerinizde Gazinin portresini görmek insanı ne güzel heyecana salıyor. Bu portre, çocuğa yalnız büyük bir adama şükranı değil, o adamın bir çok manialar karşısında yükseltmeğe çalıştığı vatana karşı vazifelerini dahi hatırlatır. Şunu söylemekliğimede müsaade buyurunuz: Bu kahraman sima, milletinizin sembolüdür. Bununla beraber milli gayenin ötesine aşılacak yerde vardır. Milli gaye, oraya varmak için bir merhaledir. O nokta şudur: Ailei beşer arasında umumî kardaşlık.

İşte böylece her yerde medeni, milli, beşeri gayeler dahi var ki çocuğun egoizim hudutlarını aşıyor. Terbiyenin

gayesi meselesini ararken bunların da hakkını vermekliğimiz lâzım geliyor. Yalnız kendi özü için yaşamak isteyen bir adam, eski şairlerden birinin dediği gibi, yaşamanın hikmet ve sebebini bile kaybediyor. Büyük dinlerin hepsinin anlattığı ebedi hayatın manası işte budur. Bazen şahsı hayat, varlığın hikmetini teşkil eden daha yüksek bir hayat uğrunda feda olunacaktır. «Hayatını kurtarmak isteyen, onu kaybeder. Hayatını veren, hayatını bulur.»

Fakat meselenin hazin ciheti şurası: Şehsi vicdanıbeşer, bunu biliyor, duyuyor. Menfaatı şahsiye fevkindeki kıymetleri takdir ediyor: İcabında hak, adalet, muhabbet, hürriyet gibi mefkûreler yolunda kendini feda edebiliyor. Lâkin millet şekli altında teşkil etmiş bir aile olan devlet, bunu tanımıyor. Ferdin bir vicdanı var. Devletin vicdanı ise, kendini teşkil eden fertlerinkidir. Bu günün insanı, bazı noktalarda; iptidai insanda yahut Yunan ve Roma putpereslerinde görüp hayrete düştüğümüz cihetlerine benzemektedirler. Bunlar, kendi hayatlarını dahi idare eden bir takım ulvi kudretler kabul ve o kuv-

vetlere prestij ediyorlardı. Fakat bu mabutlar, ahlâken aşağı şeylerdi. bir vahşi, tapmağa değmeyen bir mabuda tapınır.

Etrafınızda harabeleri mevcut olan eski milletleri düşününce bizi hayrete düşüren şeylerden biri şudur:

İnce bir kültüre malik oldukları, eserlerinden anlaşılan bu milletler, öyle mabutlara tapındılar ki bu mabutların hikâye olunan tavrı hareketleri kaba ve kültürsüz insanların kârıdır.

Zamanımızda terbiye meselesi de, hepimiz için, işte öyle anlaşılmaz halde: hepimizin taptığımız vatanlar, müsadenezici rica ederim pekde ahlâki mevcutlar değil. Şüphesiz ki vatan, pek kuvvetli ve veliyi nimet bir mevcuttur. Ona minnet ve şükran hisleriyle mütehassis olmaklığımız lâzımdır. Bununla beraber o, öyle bir mevcut, ki doğru ve eğri fikirlerine malik değil. Bizde öylemi hareket edelim? Bizde iptidai insanlar, yahut mabutları hakkında hiç münakaşa etmeyen Yunan ve Romalıları gibi mi hareket edelim? Pek çok memleketlerde muasırlarımız, bu vaziyettedirler. Bu-

nun en vazıh ifadesi İngilizcededir:

«Right or Wrong, my country - doğru, eğri, adil, zalim ne olursa olsun benim memleketim.»

Şüphesiz ki vatana karşı olan bu hürmetkâr his, güzel bir şeydir. Fakat menşe ta nuh peygamberin oğullarına kadar çıkarılan: «Eyi ve kötü mefhumlarının devletlerin işlerinde yeri yoktur» düsturu takip edilecek olursa işte o zaman, vicdan için hakiki bir tehlike vardır. Her terbiyeci (ahlakta vahdet) ister. Meselâ cinsi ahlakta kadın için de, erkek için de bir nevi ahlâk vardır. Bunun gibi fertlerin hal ve hareketi ahlâkı ne ise devletlerin ki de o olmalıdır.

Mürebbi olmak haysiyetile vazifemiz, yalnız çocukları terbiye etmekle kalmayup bu çocuklar vasıtasıyla, bilâhare vatandaşları olacakları devletleri de terbiye etmek borcumuzdur.

Şu yaşadığımız günlerde ferdî ahlâk, devletlerin ahlâkından daha ileridedir. Fakat bu iki ahlâk, tarih boyunca, aynı istikamette ilerlemektedir. Ferdî ahlâk, ötekine yol açarak gidiyor.

Ferdi ahlâkta (Egoizim) i istemiyoruz; menfur görüyoruz. Fakat devletlerin ahlâkında, milli meselelerde (mukaddes benlik) den bahsediliyor.

Ferdin terbiyesinde her şeyi akıl ve muhakeme ile hal etmeği yumruk ile halletmeğe tercih ediyoruz. Milletler arasındaki işlerde ise, aklın kuvvetten üst tutulmasını akıllı adamlara bile anlatmakta güçlük çekiyoruz. Devlet, haydutları tutup mahkemeye sevk ediyor. (Milletler cemiyeti) nin bir mahkemesi var. Fakat henüz devletlerin silâhlarını ellerinden alamadı. Hasılı bugün ferdi vicdan, devletler vicdanından daha üstündür. Fakat iki ahlâk arasındaki mübâyenet, bizi yese düşürmemelidir. Bu bapta devletler arasındaki münasebete dair hislerin ve fikirlerin ilerlemediğini iddia etmek için insan kör olmalıdır. Şüphesiz bunda daha hayli geriyiz. Fakat kat olunan yolu ve bilhassa son senelerde atılan mühim adımları görmemezlik edemeyiz.

Bu yüksek mülahazalar ile bizim her günki işimizin münasebeti ne?

— Azimet noktamız şu idi: Çocukları, mümkün olduğu

kadar fazla mes'ut olacak surette terbiye etmek. Yukarıda gördük ki, bunun fevkinde daha büyük şey olduğu anlaşılmadıkçe, bu program ve gaye nakıs kalır. Bu (şey), ruhsuz bir makine o'lamaz. Eyiye kötüğü ayırt etmekten aciz; emirlerini iradesini insanlara zorla yaptıran Tiran bir hükümet gibi, vahşi bir mabutta olamaz. Çocuklara, adalet, hakikat, pak vicdanlılık, güzellik mefkûrelerine yalnız şahsı hayatlarında değil milli ve insanî hayatlarında da riayet etmelerini telkin etmeliyiz.

Çocukları bu suretle içtimai işlere hazırlarsak, - Hindistanın bazı mukaddes mabetlerinde yapıldığı veçhile kör makineler önüne canlı mahlûklar atmış olmayız.

Bazı sahalarda tahakkuk ettirilmiş olan, ve bu meselede tahakkuk ettirilebileceğini öne sürdümüz bu ikisi ortası terkibi program İsviçre mütefekkirlerinden Aleksandır - Vine tarafından pek güzel bir tarzda ifade edilmiştir: «Kendini verebilmek için, insan, kendine sahip olmalıdır.»

Ferdin vazifesi, kendini vermek, feda etmektir. Fakat bu veriş, ölü bir şey olmak, canlı olabilmek için insan,

ahlâkî şahsiyetini kurmuş fet etmiş olmalı; şahsiyeti ile şahsın fevkinde olan şeylere iştirak edebilmeli. Yani hayatını, yüksek mefkûrelere verebilmelidir.

Bu yüksek mefkûreyi, terbiyeden bilhassa küçük çocuklar terbiyesinden b'klemek ham hayal değil mi?

— Ben bir şehirden geliyorum ki orada yetişen iki adamın bütün dünya üzerine nüfuz ve tesiri oldu denilebilir: Kalven, Ruso.

Kalven: «İnsan, bizatihi hiç bir eylik yapamaz.» der. Ruso ise insanın eyi doğduğuna kanidi. Görüyorsunuz ki bu ikisi arasında tam bir tezat var. Ben Cinevr'den geldiğim için bu iki adamı zikrettim. Ama siz felsefede ve diğer sahalardada böyle tazat'ara tesadüf edersiniz; tazat tamdır. Fakat biz meseleye terbiyeci gözile bakup bu iki fikrin ameli hayatta işimize yarayacak cihetlerini nazarı tetkike alırsak görürüz ki bu iki fikrin her birinde derin hakikat noktaları vardır.

Kalve'nin fikri, kendi hayatımızda tesadüf ettiğimiz güçlükleri bildirmesi dolayısıyla mühimdir. Kalven eyliğe doğru yükselme işlerinde - gerek kendinden, gerek muhitinden - o kadar çok manialara tesadüf

etti ki bu maniaları ancak mafevkulbeşer kudret yenebilir, deyor. Karşı karşıya gelince meyus düşmemek için bu manialardan evvelce haberdar olmaklığımız eyidir. (Kalven)'in akidesi, ümitsizlik ve yes akidesi değildir. «İnsan, bizatihi bir şey yapamaz» demek, her yaptığı işin sonu fena olacak demek değildir. Yalnız Kalven, eyi bir neticeye isal edecek kuvvetin beşeri değil, fevkalbeşer olduğuna kaniydi. Her şey, kendi kendine olmaz.

Ruso nun kanaatında ise yalnız mürebbiyi teşci eden bir esas değil aynı zamanda büyük bir hakikat ta mündemiçtir. Bir çocuğu, bilhassa fena misallerle, ve muhiti ile ruhu bozulmamış küçük bir çocuğu tetkik edince bunu anlarız. Çocuğun ruhu, yüksek mefkûreler karşısında, tabii bir surette, titrer. Kendisine arzedildiği zaman (güzel) i ve (eyi) yi çocuk pek alâ hisseder. Bir İngiliz şairi, şu maalde pek yüksek bir şiir söylemiştir: «En güzeli bir defa sevince sevmek mecburiyetinde kalırız» bu yalnız yetişkin insanlar için değil, çocuk için de böyledir. Siz bu nevi tecrübeler yapmışsınızdır ve her gün yapıyorsunuz ve görüyorsunuzdur; Şüphesiz ki sizi mü-

rebbe ve muailimlikte tutan şeyde, budur. Çocuk, adalete can atar. Sevgiye sevgi ile cevap verir. Cennette, mesut bir hayata ancak çocuğa benzeyenlerin nail olacağı» sözüne hiç hayret etmeyelim. Bunda mürebbi için alınacak çok şey var ve mürebbiyi çok teşci ve takviye eder.

Feylezof Aristo, mamul eşya hakkında müteaddit aletler öne sürer. Meselâ bize bir istatu göstererek nedir diye sorarlarsa dört noktadan cevap verebiliriz:

1 — Tunç, yahut mermer, dersek (neden) olduğunu, maddesini,

2 — İnsan, yahut at deyince (şeklini)

3 — Fidyasın eseridir, dirsek, (menşei)ni

4 — Put yahut levha deyince (gaye) sini iş'ar etmiş oluruz.

Fakat Aristo, şunun üzerine nazarı dikkatı çekmiştir ki eğer gösterilen şey (mamul) olmayupta, canlı işe o zaman üç cevap (şekil, menşe, gaye) birbirinden ayrılmaz.

Eğer önümüzdeki bir çocuk ise ve nedir, diye sorulursa (madde) sile cevap verebiliriz:

Et ve kemikden deyebiliriz. (şekli) ni iş'ar etmek istersek: — Bir mevcudu beşer, diyebiliriz. Menşei ni iş'ar etmek istersek:

— Yine mevcudu beşer, denilebilir.

— Gayesi nedir?

— Bir mevcudu beşer haline gelmek.

Aristonun fikri, doğru ve hem dikkata şayandır. İnsanın gayesi, insan olmaktır. Kendi haricinde başka bir şey değil: Her cephesi tam bir insan.

Bizzat çocuğu ve temayüllerini tetkik ederektir ki çocuğu götürmek istediğimiz noktayı gayeyi keşfediyoruz.

İşte yalnız yeni mektep taraftarlarını değil, yarının belde ve devletini hazırlamağa varlıklarını hasreden insanlarda çocukluğu tetkike, çocukluğun ihtiraslarını ve ümitlerini benimsemeğe sevkeden esbap. Çocuğun en yüksek hırslarıyla, çocuğun bir göz atımında bizden daha aydın gördüğü mefkûre ile, çocuk ile temas sayesinde ki terbiyeci, terbiyenin gayesi üzerine en iyi dersler elde edebilir.

M. Rahmi

Orta mektepler için
Terman Kollektiv Zekâ Testleri
(Testlerin baştarafı 55 nci sayımızdadır.)

Adapte eden
Ali Kemal
Nevyork Darülfünunu mezunlarından

9 uncu Test Tasnif

Misâl 1, Kurşun Top Silâh Kılıç kalem

2 Kanada İstanbul Çin Hindistan Fransa,

Misâlde gösterildiği vecihle sıraya ait olmıyan kelimeyi çiziniz

- 1; Ahmet Mehmet Hasan Zehra Veli.
- 2; Bektaşî Rûfai Kadirî Melamî Cumhuriyetci.
3. Otomobil Bisiklet Araba Teleğraf Tiren.
4. Sürücü Sarraç Çoban Sırtmaç Güdücü.
5. Atlamak Koşmak Sekmek Dinelmek yürümek.
6. Ölüm ıztrap Gezinti Zaruret Keder.
7. Yatak Sandalye Tabak Kanepe Masa.
8. Zor Sert Düz Yumuşak Tatlı.
9. Makinist Doktor Avukat Vaiz Muallim.
10. H. İsa H; Muhammet Konfüçüyos H. Musa Sezar.
11. Kelebek Atmaca Deve kuşu Sığircık Kırılanç.
12. Elbise Pamuk Keten Kenevir Yün.
13. Hazmetmek işitmek görmek koklamak Hissetmek.
14. Aşağı Geri Son yukarı ileri.
15. Hiddet Nefret Sevinç Keder Muhakeme.
16. Avustralya Kuba İzlanda İrlanda İspanya.
17. Namık Kemal Tevfik Fikret Midhat Paşa Nedim Füzull.
18. Vermek İare Gaybetmek Saklamak Sarfetmek.

Doğru Netice.....

10 nuncu Test Seri halinde Adetler

Misâl: $\begin{cases} 1; 5 & 10 & 15 & 20 & 25 & 30 & 35 \\ 2. 20 & 18 & 16 & 14 & 12 & 10 & 8 \end{cases}$

Misallere bakarak cavabın nasıl bulunduğunu keşf ediniz ve sıralardaki boş yerlere münasip adetleri koyunuz.

1 inci Sıra	8	7	6	5	4	3	
2 inci Sıra	3	8	13	18	23	28	
3 üncü Sıra	11 3/4	12	12 1/4	12 1/2	12 3/4		
4 üncü Sıra	8	8	6	6	4	4	
5 inci Sıra	1	2	4	8	16	32	
6 inci Sıra	4	3	5	4	6	5	
7 inci Sıra	16	8	4	2	1 1/2		
8 inci Sıra	8	9	12	13	16	17	
9 uncuSıra	7 11	15	16	20	24	25	29
10nuncu sıra	31.3	40.3	49.3	58.3	67.3	76.3	
11 inci Sıra	1/25	1/5	1	5			
12; inci Sıra	3	4	6	9	13	18	

Doğru Netice $\times 2 =$

1 inci Testin Miftahı Malumat	2 inci Test Miftahı en iyi C.	3 üncü Test Miftahı Lugat	4 üncü Test Miftahı Muhakeme
1. Çekirdek	1. $\times 1$	1. —	1. Ayak kuyruk
2. Jambon	2	2. +	2. Muhit kutur
3. Petrol	3	3. —	3. Kemik kan
4. İstanbul	2. 1	4. —	4; Ahenk Sada
5. 100	2	5. +	5. Cesamet Ağırılık
6. Vaterlo	$\times 3$	6. —	6. Ahali Söz
7. Yeşil	3	7. +	7. Yemek Ahali
8. Görmek	4. 1	10. +	8. Kasa Tetik
9. Hukukta	$\times 2$	11; —	9. Omurğa Dümen
10. Hayvanlardan	3	12. —	10. Ahz ita
11. Çinlilerin	5. 1	13. —	11. Rakipler nizamlar
12. Boğazda	2	14. +	12. kâğıt Yazı
13. Müzikte	$\times 6. 1$	15. +	13; Tasnif ed. Eşyadan
14. Elektrik	2	16; —	kolleksionlardan
15. Ölüm	3	17. +	14. Gölgeleler Ağaçlar
16. Feride	7. 1	18. —	15. Menleketi imtiyazları
17. kaldırmak	2	19. +	16. Arzu İhtilâf
18. H. Musa	$\times 3$	20. —	17. Çarpışma Askerler
19. Müseddes	8. 1	21. —	18. Müşkilâta Tevekkufa
20. Yarda.	$\times 2$	22. —	19. İhtilâf ademi Huşnuü
	3	23. +	20. İntibak Muvafakat
	3	24. +	
	3	25. +	
	10	26. —	
	2	27. +	
	$\times 3$	28. +	
	11. 1	29. —	
	$\times 2$	30. +	
	3		
3 Dakikalık	3 D.	3 D.	4. Dakikalık

Yeni harfleri okumak hususunda tesadüf edilecek müşkilât nazarı itibara alınarak Testlere birer dakika ilâve edilmiştir. Aslında her Test bir dakika noksanıdır.

5 inci Test miftahı Hesap	6 inci Test Miftahı Suallere cevap	7 inci Test Miftahı Mukayese	8 inci Test Miftahı Karışık cümleler
1. 11	1. Evet	1. Yemek	1; +
2. 20	2. Hayır	2; Sene	2; —
3. 50	3. Hayır	3; Cumartesi	3. +
4. 12	4. Evet	4. konuştu	4. +
5. 5 1/2	5. Evet	5. Fidan	5. +
6. 20	6. Hayır	6. Kurt	6. —
7. 500	7. Evet	7. keder	7. —
8. 360	8. Hayır	8. Esaret	8. +
9. 2	9. Hayır	9. Sevinç	9. +
10. 28	10. Evet	10. Pul	10. —
11. 37 1/2	11. Hayır	11. 27	11. —
12. 6	12. Evet	12. Hafiflik	12; —
	13. Evet	13. Hayat	13. +
	14. Evet	14. 25	14. +
	15. Hayır	15. Susuzluk	15. —
	16. Hayır	16. Dördüncü	16. +
	17. Evet	17. Jeneral	17. —
	18. Evet	18. O	18. —
	19. Hayır	19. Zamir	
	20. Evet	20. Mükerrerem	
5 Dakika	3 Dakikalık	3 Dakikalık	4 Dakikalık

9 uncu Test Miftahı Tasnif	10 uncu Test Miftahı Seri halinde adetler
1. Zehra	1. .2.. ...1.
2. Cumhuriyetçi	2. .33.. ..38.
3. Telgraf	3. 13.. ..13 1'4
4. Sarraç	4. ..2.. ...2
5. Dinelmek	5. 64.. ..128.
6. Gezinti	6. 6.... ..8.
7. Tabak	7. .1'4. 1'8
8. Tath	8. .20. .21.
9. Makinist	9. .33. .34.
10. Sezar	10; 85.3 94.3
11. kelebek	11. 25.. ..125
12. Elbise	12. 24.. ..31
13. Hazmetmek	
14. Son	
15. Muhakeme	
16. İspanya	
17. Midhat Paşa	
18. Saklamak	
4 Dakikalık	5 Dakikalık

Türk Yurdu'ndan

Milli hayatın bu ilk büyük meş'alesi; son nushasında mecmuamızdan bahsetmişlerdir . Bunu şükran ve iftiharla aynen dercediyoruz:

İzmirde üç seneden beri gününü şaşırmadan, temiz bir şekilde ve iyi yazılarla intişar eden "Fikirler", in 52 inci sayısını gördük. Mecmuanın Dökrolî'ye tahsis ettiği bir sayı münasebetile meşhur terbiyeciden gelen bir mektup, başmakale yerini işgal ediyor. Bu tarz hiç fena değil: Şimdiye kadar yalnız kendileri alâkadar olduklarımızı, bundan sonra, biraz da bizimle meşgul etmek daha faydalıdır. Bove'tnin Türkiye'ye gelişi bu yeni alâkanın ilk parlak tezahürü idi.

Muderris İsmail Hakkı Beyin Ruso'ya dair bir müzahabesi M.Rahmi Beyin bir konferanstan tercüme ettiği çocukları nasıl tarasut etmeli makalesi. A.Kemal Beyin yeni mektep hakkında bir telkiki, Ahmet Hikmet Beyin "Yeni mektep sistemleri", Servet Beyin "Odinvalt yeni mektebi", mecmuanın terbiyecilik itibarile hamleci ve çalışkan bir zümreye istinat ettiğini gösteriyor. Kürsülerini dar ve kifayetsiz görenler, mecmuada hitabet yapıyorlar, ve bu pek muvaffakiyetli bir hitabettir.

Edebî cephesine gelince, burada halden ziyade istikbali gözliyoruz. "Ağlıyan fahişe", ve "Korkma", şiirleri altında gördüğümüz iki imza, Mahmut Şevki ve Vehbi Cem Beyler, gene aynı sahifalarda evelce gördüklerimizle bir yarışa çıkmışlardır. Olgun eserler, şüphesiz ki, ilerlemiş yaşların mahsulüdür. Gençlikte iyi bir mahsulün ham ve körpe halini görmek herkesi memnun eder. Şinasi ve Celal Beylerin "Akrep", "Salkımlar", isimli şiir mecmualarına dair yazılan tenkitte inşafli bir ruhun ışıldamasını gösteriyor. İzmirde güzel bir hava yaratan ve bize de bu havayı teneffüs ettiren Fikirler'in kalbini de, kalıbını da sevimli bulduk.

53 üncü sayı aynı tarzın, belki de aynı mevzuların devamıdır. Ahmet Hikmet Beyin Montessori usulüne dair bir yazısı ve E. upHamdi Beyin Gandhi'nin terbiyevî görüşlerine ait bir makalesi belli başlı iki yazıdır. Hindistanın büyük ihtilâlcisinin şu sözleri ne doğrudur. "Benim terviç ettiğim kanlı bir isyan değil, fikir ve şahsiyet inkılabıdır. İşler fikirden doğar, fikirler taayyün ettikten sonra filiyata geçmek güç değildir. "

Bu sayıdaki şiirler de toprağına candan bağlı gençlerin heyecanını taşıyor.

« Fikirler »

neşriyatından

№ 2

Ailede Terbiye

(7 yaşından 12 yaşına kadar çocukluk)

Ad. Ferriere -- M. Rahmi

İkinci devre çocukluk

7 — 12

Fizyoloji; uzviyetin merhale merhale tekâmül ettiğini meydana çıkarmıştır. Kemikler, bazen ene, bazen boya çeker; ene çektiği esnada, boya çekmez, boya çektiği zaman da ene çekmez. Hayatın bazı devrelerinde öyle büyüme ve nüma buhranları görülür ki bunlar beden ve ruhta derin tahavviller meydana getirir. Bu buhranlardan biri yedi yaşında vaki olur. Bunun içindir ki yedi yaş, çocuğun tekâmülünde bir çenber taşıdır: 7 Yaşından evvele (ilk çocukluk); 7 yaşından 12 yaşına kadarada (ikinci çocukluk) denilir.

Seciye teşekülünde bu devre, pek mühimdir. Şu darbimesel bunu teyit etmektedir: «on ikisinde ne ise otuzunda da odur». Darbimeseller, ekseriya öyle hadsi veeizelerdir ki ilim bunları birer birer tasdik etmekte...

Zamanımızın en büyük tecrübecilerinden Amerikalı (Stanley Hal) şuna kanaat hasıl etti ki : Çocuğun ruhu, bilhassa, 8-12 yaş arasında teşekkül ediyor. En ziyade bu çağdadır ki beraber düşüp kalktığı büyük insanların nüfuz ve tesiri altında kalıyor. Bu tesir ister eyi ister fena olsun, çocuğun bütün hayatı boyunca devam edecektir. Çocuğun bu çağdaki bu alıcılığı, o esnada uzviyetinin en ahenkli bir inkişaf devresinde bulunmasından mütevellittir. Yani süt diş çıkmasının sonunu gösteren 7 yaşın buhranı geçmiş; ve 12 yaşından sonra olacak olan mürahaka buhranı ise henüz başlamamıştır. Bu yaşta -eğer arizi bir hastalık yok ise- beden, deliksiz, inkişaf eder. ve cümlei asabiye'nin bütün kuvveti, zekâ ve seciye'nin tekâmülüne gider.

Bu yaştaki çocuk, bir çok noktalardan: Kabile reisi, mahir, çevik, kıpırdak, cessus bir vahşiye benzer. Ona vahşi hayatı, sertçe ve biraz Ispartavari sade bir hayat yaşatmalıdır. Kendine hakim olmak gururu, ve asri (konfor)dan nefret hissi verilmelidir.

Cinevreli (Philippe Monnier) nin (Livre de Blaise) kitabından, 12 yaşındaki bir liseli tasvirini okuyalım: Cepleri; çivi, sicim, at kestanesi dolu. Derisi çizgi ve sıyrıntılar içinde. Adelelerden kuvvet fışkırıyor. Kafasında sergüzeştçuyane arzular. Kalp tam yerinde, cessus ve dürüst.

İşte her çocuk böyle olmalıdır, ve her normal çocuk böyledir. Ben bu yaştaki kızların da -eğer arzuları varsa- biraz böyle (oğlan) olmaları fikrindeyim. Çünkü kavi ve gürbüz bir kök ve temel üstünde 'kadınlık ve zarafet daha iyi inkişaf eder. Kapalı sıcak limonlukta büyüyen nebatlar, cılız olur, cılız mahsul verir. Mesuliyet fırtınalarıyla dolu, hayat açıklarında; korkulur ki koruyuverir.

Çocuk, bir vahşidir. Ona vahşi hayatı yaşatmak lazımdır. Bu hakikatı güzel bir üslupla ifade eden (Stanley Hal) dir: «Eyi bir medenî insan olmak için, çocuk evvelâ iyi bir vahşi hayatı geçirmiş olmalıdır.»

Gerek kız gerek erkek küçük çocuğu, mümkün olduğu kadar fazla, tabiatın sinesinde saf hava ve güneş içinde yaşatınız. Rengi güneşten tunc gibi olması için, yazın, yalnız bir dizlik giydirerek, göğde çıplak olmalıdır. Malûmdur ki vereme karşı en müessir en ekonomik ilaç budur. Meselâ dereye, çaya girerek sulara kanal yapsın, değirmenler inşa etsin, ağaçlara tırmansın ve ağaçlar üstünde, vahşiler gibi, kulubeler yapsın. Hava güzel olunca her cuma, ve büyük tatilde sizlerle veya arkadaşlarıyla dağ dere dolaşsın.

Zira 7 yaşından itibaren mektebe devam başlar. Şimdiye kadar hiç böyle bir endişesi olmıyan çocuğa, mektep vazifeleri ve muayyen vakıta mektepte bulunma ilk sıralarda biraz ağır gelir; boyunduruk altındadır. Bazı ebeveyn, çocuklarının mektebe devama başlamasını, kendilerini bir çok endişelerden kurtarması şeklinde telekki eder ve anne dahi istirahat saatlarının çoğala-
cağını düşünür. Bu, büyük bir hatadır. Bilhassa çocuklarının bedenî ve ahlâkî terbiyesini düşünen ebeveyn için pek büyük bir hatadır. Filhakika mektep; ebeveyni, çocuklarından bir kaç saat kurtarıyor. Fakat şimdiye kadar mevcut olmıyan başka meşguliyet ve endişeler baş gösteriyor: Muallimin şahsiyeti, mektep vazifesi, arkadaşları, sıhhat, seciye, lisan; bütün bunlar

enine boyuna düşünülecek şeylerdir ki her biri, gözlerimiz önüne birer istifham işareti çekmektedir. ve bu yeni vaziyete itibak ister.

Bununla beraber şunu da düşünmelidir ki, bütün hüsnü niyetine rağmen mektep, çocukların ameli ahlâk terbiyesini temin edememektedir. Çalıştırmada gurup usulünü tatbik ederek taavüne alıştırmıyor; şahsi çalıştırıyor. Ailede aldıkları nüfuzlara pekde tevafuk etmiyen diğer bir çok nüfuz ve tesirler altında bırakıyor. Anne, pek muhtelif seciyelerden mürekkep bir muhitte çocuğunun ne olacağını düşünmek mecburiyetinde; annenin sevgisi münevver ise, şimdi müzaaf bir itina ve şefkat gösterir. Ta ki ona daha derin bağlansın. Çocuk, annesinin her günkü hikâyelerinde hayatın en küçük teferruatına kadar olan şeyleri ve annesinin ruhundada onun en derin ve samimi noktalarını görebilir.

Çocuk, mektepte bir çok yasaklarla karşılaşacaktır: Sınıfta gezmek yasak. Konuşmak yasak. Arkadaşlarından başka şey yapmak yasak. Binaenaleyh ebeveyn, bu menfi ah'âka karşı, şimdiye kadarkinden daha başka, vaziyetler ve tedbirler almak mecburiyetindedir. «Yapma öyle» diyecek yerde ekseriya, «Şöyle yapsan ne iyi olur» gibi işe teşvik edecek surette şeyler söylemelidir. «Annenin haberi olmadan şu işi yepsan annen ne kadar sevinir. - Senin filân saatda beraber hikâyeye okumağa bir zaman ayırsak pek iyi olur. Sen o zamana kadar mektep vazifelerini bitir!.. » gibi.

Çocuklara mahsus bir oda olmalıdır. Burada siyah tahta bulunmalı; karton, kâğıt kolalama, oyma işleri yapılabilmeli. Birde masa. Eğer masa, iki sehpa üstünde, üstü müteharrik olursa daha eyidir.

Çocuk, bu suretle, ebeveyninin nazareti altında bir çok şeyler öğrenir. Yalnız oda meselesinde çocukların yaşlarına, işlerine ve kendi başlarına kalma zevkine hürmet edilecek surette hareket edilmelidir.

Çocuk kendi odasında ve tabiatın sinesinde ne kadar hür ise, sıhhatı o kadar iyi olur. ve zarurî olduğunu his edeceği hayat prensiplerine o kadar kolaylıkla boyun eğer. Çünkü iyi itiyatlar öğrenme ve alma devresi, her yaşta devam eder gibidir. Hayat

her gün bizi yeni yeni meseleler karşısında bulunduruyor ve çocuk dahi her gün, dünkünden daha eyi yapmağa ehildir. (Her gün) demekle belki ifrata düşünüyorum. Doğrusu şudur: Tekâmül yolunda, terakki ve tavakkuf safhaları, ve hatta rü'at ve gerileme devreleri vardır. Bunların hiç ehemmiyeti yok: Sıhhatlı bir çocukta bu zızkaklı safhaların üç dört aylık mecmuunu göz önüne alırsak, heyeti umumiye itibarile bir terakki müşahede ederiz. ve bu terakkiye dayanarak atiyen daha ziyade terakki edebileceğini telkinde vesile buluruz. Bu müşahede, çocuğu teşci eder ve bu telkin hırsını artırır.

— «Sen, neler yapabiliyorsun bakalım? Şunu yapabiliyormisin? Daha yapamıyormusun? hiç merak etme, daha biraz sonra yaparsın!» İşte (J. M. Guyau)nu terakki dikkat, ve Ceymis'in menazırı dikkat dediği istikbale ait dikkat. Ahlâki hayat: Muhakemeler, tahliller ve ispatlar ile kurulmaz. Büyük insanda öyle dirya bilhassa çocuk için bir takım mücerret prensipler, tahrik kuvveti olamaz. Eğer bir mücerret perensip, (eyi yapmak) ihtirası üstüne dayanmayorsa hiç kıymeti yoktur. Bu ihtiras bu terakki aşkı ise ancak evelceden kazanılmış eyi itiyatlar üzerine aşılabilir: Bu eyi itiyatlar, gövde ve daha doğrusu kökleri olup bunlarsız ağaç ne çiçek ne meyve verebilir.

Eyi yapmak, çabuk yapmak, güler yüzle yapmak: İşte eyi doğmuş çocuğun üçlü ihtirası. 7-12 yaş arasındadır ki yedi yaşına kadar alınmış olan itiyatlar - ki bunlar her günkü hayat için lâzım olan faaliyetleri teshil edecektir. - bir huzme ve demet halinde destelenir. Bu yaştadır ki çocuk, hiç olmazsa günün bazı saatlarında temiz olmağı sever, elde edilmesi pek güç olan intizamı taktir eder. Bununla beraber bu esnada belki mürahaka teşevvüşleri, bütün cümlei asabiye o'duğu gibi, bunlarda karma karış edebilir. Yine bu yaştadır ki adalet hissi, ciddi çalışma, nezaket, gayri yok mislin endişelik, sevdiği insanlara bağlanmak çocuğun ruhunda teşekkül eder. ve kazandığı itiyatlar arasında bir rabıta husule getirir. ve bu andan itibaren daha vazih ve kat'i mana alır. Yine bu yaştadır ki ruh, ictimai hislere doğru yükselir ve bu anda doğan bütün canlılara hürmet hissi, daha ziyade genişleyerek işe ve işçiye uzanır. Normal çocuk, (ictimai müsavat) mefhumuna, yüksek bir derecede,

maliktir. İnsanları ayıran kast zihniyeti, geri bir zihniyet ve meleniyetin mahsuludur. Umulur ki bir gün gelecek, ictimai etiketler, hakiki liyakata üst dutulmayacaktır. O zaman bir insan ancak kendi kazandığı teknik ve ahlâk derecesi ile üst ve yüksek tanılacaktır. Bir çok diğer sahalarda da olduğu gibi işte o zaman küçük çocukların akli selimine dönülmüş olacaktır.

Eiylik aşkı üzerine aşılınmış prensiplerin ilk meyva veriş, kendini adalet ve hakikat mef kûresine hizmet eden bir kahraman hissetmesi: İşte muvazeneli ve normal çocuğun bariz vasfı bu dereceye yükselebilmek için birinci şart, cümlei asabiye muvazenesini bozmamaktır. Her şeyden ziyade bunu göz önünde tutmak lâzımdır.

Eğer sinirlendirici ise her gün mektebe gidüp gittikçe daha ziyade sinirlenmekten ise bazan mektebe gitmemek ve bundan tevellüt edecek şeye katlanmak daha eyidir.

Hıfzıssihha ve sadece hayat: cümlei asabiye muvazenesine destek olur.

Fakat beden hıfzıssihhasına ahlâki hıfzıssihha dahi tarafuk etmelidir. Bu husus için bir çok doktorların tavsiye ettikleri ve tesiride görülen bir yol vardır: Sükut. Bilhassa uzanarak bir müddet sakın ve sakit kalmak, çok dolu bir günün çarpıntılarını kesmek için yagâne vasıta. Bu, yalnız sinirli çocuklara değil tab'an didinmeğe çarpınmağa mütemayil her kese tavsiyeye şayan. Sinirli o'mayanların buna ihtiyacı yoktur.

Bir sıhhat vasıtası olan (sükut), tedavi vasıtası daht olabilir. Montessori ve diğer bazı pedagoglar; şükût dersi şekli altında mümarese yaptırırlar ve aynı zamanda bunu gürültücü bir sınıfta sükûtu temin ve dağılan dikkatı toplama çaresi olmak üzere de kullanırlar. Siz evde bir ceza olmak üzere de kullanabilirsiniz. Fakat (ceza) kelimesini kullanmayınız. (düşünmek) tabirini kullanınız.

Bu (düşünmek) ne vakit tatbik edilir? - Kendisine hakim olamıyarak aile hayatı kaidelerine zıt gidüp kendi kaprislerine uyduğu vakit ağacın nusguna müşabe olan (sükût), çocukdaki iyi ve derin kuvvet ile çocuğu temasa getirir. Konuşmağı, kendisile meşğul olunmağı seven ve ebeveynine merbut olan çocuk tek başına (sükût) da kalıverince müteessir olur. Bir daha böyle bir hale düşümemeğe dikkat eder. Ebeven ne kadar oto-

riter ve karşıdan bakar vaziyette ise, çocuğun, büyük bir arkadaş gibi, hakiki serbest sade şefkatli bir dostu olmağa o kadar muvaffak olurlar ve çocuk dahi o kadar ebeveyninin hürmetlerini kazanmağa ve çok (sükût) cezası almağa itina eyler.

* *

İkinci devre çocukluk, bedenin ahenkdar neması devresi olduğu kadar zekânın da inkişaf zamanıdır. 7 yaşındaki bir çocuğun öğrenme ve anlama kabiliyeti ile 12 yaşındaki bir çocuğun muntazam malumatı arasında büyük fark vardır. Evvelâ 7, 8, 9 yaşındaki çocukların zekâ itibarıyla bariz vasıflarını arayalım.

Sonra da 10, 11, 12 yaşındakilerinkini görelim: Daha sonra da bu iki gurubu birbirleriyle mukayese edelim.

7, 8, 9 y. şında çocuk: kendisi ile, kendi yapıdığı, ve kendisinin olacak şeyle alâkadardır. Küçük bir (Egoist) mi diyeceksiniz?

Tabir ağır düşer. (binicilik = egocentrismi) tabii bir şeydir. Gayri tabii olan bu halin bilahara devam etmesidir. Hem bu hal, onda gayri şuuridir.

Zamanı gelince inkişaf edecek olan gayriendişlik hissinin tohumu; çocuğun ebeveynine ve şefkatle muamele gördüğü insanlara karşı duyduğu hakiki muhabbetir. Bu muhabbet ve şefkat hislerini inkişaf ettirmeğe çalışınız. Egoizmden gelecek fenalıklara karşı yegâne penzehir işte bu şefkat hisleridir.

Çocuğunuz, diğer canlılar arasında, yavaş yavaş başka çocuklar ile de alakadar olmağa başlar; Akranı arasında kendisiyle oynayabileceği ile. Kendinden büyük olanlar arasından, takdir edip taklide üzendığı ile. Kendinden küçük olanlar arasından himaye edüp gözeticeği ile alakadar olur. Bu sonuncu bilhassa kız çocuklarında ziyadedir. Zira bunlarda analık şefkatı pek erken doğar. Kendinden küçük bir canlı mahluku himaye ve müdafaa etmek, gıda vermek, bakmak ihtiyacı; kedi köpek kuş tavuşan civ civ, kuzu sincap gibi küçük bir hayvan beslemek ile tatmin edilebilir. Küçük çocuğunuza bir hayvan besletmek; hayvana neler yaptığını ve eyi bakup bakmadığını zulüm edip etmediğini gözetebilmek kolay bir iş değildir. Çünkü çocuk, unuttur, bakamaz. Lâkin imkân olduğu takdirde hayvan besletmeği ihmal etmeyiniz. Çünkü pek çok neşe, ve alâka menbaı olur. ve pek muhtelif derslere mevzu teşkil eder.

7, 8, 9, yaşlarında çocukta, hadiselerin sebep ve neticeleri ve bilhassa eşyanın neye yaradığı hakkında tecessüs başlar: «Bundan ne yapılır? Bu nasıl yapılır? Böyle yaparsam ne olur?» İşte ilk devrenin (nasıl) ve (niçin) lerini takip eden sualler bunlardır.

Bir az maharetli iseniz bütün bu alâka ve sualler üzerine bir çok faaliyetler aşılayabilirsiniz: Serbest resim, inşaat, oyun ve iş. Bundan daha mükemmel bir işte yapabilirsiniz: Çocukta fennî zihniyeti uyandırabilmek, ki bunun azimet noktası fikri tenkittir. Çocukta (fikri tenkit) i inkişaf ettirmekten korkmayınız. Şüphesiz bunun eyisini kastediyorum. Bununla kendilerini pek yüksek zan eden bazı hoca dimağlı tenkitçileri kastetmiyorum. Benim dediğim tenkitçi; (zan) ile (ilmi yakın) i birbirinden temyizeder. Her hangi bir şey hakkında yakını ilim sahibi olmaksızın doğru olduğu zan edilebilir. Böyle anlaşıncı (fikri tenkit) insana, kat'iyet öğretir. Böyle insan, lâfa kanmaz ve meselâ bir şeyin formulünü ezberleyince o şeyi biliyorum zannetmez. Böyle fikri tenkit, kezalik lisanda ifrata düşmekten - ki mekteplilerde çoktur - ve acele ve yanlış tamimler yapmaktan insanı korur. Bu acele ve yanlış tamimlerin içtimai münasebetlerde ne büyük fenalıklara sebep olduğunu biliriz. Eğer ebeveyn: «helki» «ihtimalki» «bazen» «zannediyorum ki» ve saire gibi tabirleri yerli yerinde kullanacağını biliyorlarsa, taklit melekesi sayesinde çocuklarda, bu tahditlerin kıymetini öğrenebilirler.

Fikri tenkit, kat'iyet, ifrata temayülde kendini kontrol edebilmek bütün bunlar (yalancılık) meylini kökünden söküp atmak ve (doğruluk) zevki verebilmek için en mükemmel vasıtalar. (Doğruluk) olmaksızın (beraber yaşama) nın mümkün olmadığını umumiyetle her çocuk bilir. Vahşilerin aralarında bile (doğruluk) hükümfermadır. Büyük şehirlerin apaş çeteleri arasında da böyledir. Bununla beraber bu hasleti, bir çok temayüller zaifletmektedir: Bunların en mühimmi, ceza korkusudur. Korku sebebiyle çocuk, kabahatini gizler. Mübalağacılık, muhayyele, sanki olmuş gibi hikâyeler uydurma, bir takım sergüzeştler söylemek ihtiyacı ve bir çok çocukların - bazen pek mühim ve pek az enteressan olan - vak'a ile, - pek canlı, cazibeli ve heyecan bahş olan - uydurma şeyi birbirinden temyiz edememeleri ve bunlara

benzeyen diğer daha bir çok sebepler çocukları yalana sevkeder. Bu sebepleri çocuk ruhiyatçıları toplamışlardır,

Parlak bir muhayyele oyununa, hemen yalan damgası urmayınız. Bir tebessüm ile onun aldanmasını daima tashih ediniz. Hakikatı kasten tahrif yok ise bunu bir (sehv) ve (hafıza noksanı) na hamlediniz. ve bilhassa bir çok sualler ve kontrol edilebilir (şahadet) (*) ler ile fikir kat'iyetini, hafıza sadakatını, ve fikri tenkidi çocukta inkişaf ettiriniz. İşte buna dair kıymetli bir oyun: Bir masanın üstüne beş altı şey koyunuz - oyun bilâhare kolaylaşınca daha fazlada koyabilirsiniz -. Çocuklar odaya girsın ve masa üstüne bir dakika dikkatla baksınlar. Sonra odadan çıkıp ması üstünde neler gördülerse kaydetsinler. Umumiyetle gördüklerinin hemen hepsini kaydediyorlar. Fakat bir iki şey gözlelerinden kaçtığı veya hafızalarından silindiği oluyor. Akibinde kontrol edilince gülmeği ve taaccübü mucip oluyor. Bunu küçük çocuklar da, büyük çocuklar da eğ'enceli buluyor.

Fikirde kat'iyeti terbiye edecek diğer bir vasıta da: Tecrübeler yaptırmaktır. Yapılabilecek kolay tecrübeler hakkında, meselâ (Tom-Tit) oyunları gibi, gerek tabiat tetkiki şeklinde bir çok kitaplar vardır. Bunu bir ğaye edinüp buna göre hazırlanınca bu, mektebin vazifesi olacaktır. Ona intizaren şimdilik bunu babalar, gerek cumaları, gerek tatillerde yapabilirler. Çocuklar bundan pek sevinir. Elde bir terazi, bir hordebin veya mikroskop bir telskop, bir pusla, perkâr, bir kürrei mustaha, bir atlâs olursa şüphesiz tecrübe vasıtaları o kadar çoğalmış olur. Fakat bunların bulunması, zaruri değildir. Biraz becriklik, bunların hepsi yerine kaim olabilir.

7. 8. 9. Yaşlarındaki çocukların alakaları tavazuu nisbetinde dahi bir pedagoğa, doktor Dökreliye bir program öne sürdürdü: Beşerin ihtiyaçları programı. Gıda, hararet (mesken, elbise), müdafaa, çalışma (bedeni ve fikri) ihtiyaçları. Bu ihtiyaçların tatmininde ailenin, mektebin, cemiyetin, hayvanat nebatat ve madenlerin ve bütün hararet ve ziyanın menbai olan güneşin

(*) Çocuğu, her hangi bir hadise karşısında brakırsınız. Sonra sorarsınız. Olduğu gibi mi naklediyor, mubalğa ile mi, noksan mı?

rolü ne olduğu, Bütün bunların (bu gün)ü ve (mazideki hal)i, kendi doğduğu yerde, büyük vatanda, ve nihayet bütün dünyadaki hal tetkik edilir. Bu, bilahare tarih ve coğrafiye namını alacaktır.

Pek mütenevvi serlevhalara malik olan bu program maddelerini, siz çocuğunuza, her fırsattan istifade ile - meselâ mahalli bir vak'a ile, gazetede okunan bir havadis ile - alakadar edebilirsiniz. Alâka mihveriniz, (faideli hayvanlar ve şeyler), (zararlı hayvanlar ve şeyler) olsun. Bu maksat ile eğer mümkün ise hayvanat bağçesine, müzelere - bilhassa etnoğrafiya müzesine - fabrikalara (çikolata), ekmekciye, terziye, konduracıya, matbaaya, inşaat tezgâhlarına, mağazalara, suğaz, elektrik idarehanelerine, çocuk yuvasına, ihtiyarlar amalar darülcyelerine ve saireye götürünüz. Yayan veya fısıket ile seyahatlar yaptırınız. Bütün bunlarla çocuk, pek çok şeyler öğrenir. Bu suretle siz mektebe o kadar yardım etmiş olursunuzki sizin çocuğunuz mekteplerde de birinciler ve en mühim zekâlar arasında olur.

Modelâj, çömlekçilik, kartonaj, marankozluk, örgü, sepetçilik ve diğer el işleri çocuğun maharetini artırır. Çocuğa iptidai maddeleri ve kullanılacak aletleri öğretir. bunlar (muşahhas faaliyetler) dir.

Ahlâki hakikatlar, Faziletler, Mefkûreler gibi mücerredata gelince bunları çocuğunuza anlatabilmek için en müsait yol: masallar ve efsanelerdir. Küçükler, bunları pek sever, ve bunlarda en yüksek hakikatlar sarılıdır: Aşk, fedakârlık, feragat, sade bir şekle bürünmüş bir surette nefsinden vaz geçme. (Andırsen), farkına varmaksızın, küçük karilerinin ruhunda idealizmi parlatan pek mühim amil olmuştur. (*)

Tatbik edilmedikce hiç bir nazariye eyi anlaşılmış olmaz. Çocuklarınıza, takdir edebildikleri derecede olmak şartile, kara kalem resim, yağlı boya resim, musiki de veriniz, Fakat piyano değil ha. Çünkü küçük çocuklar, henüz piyanodan hiç zevk almazlar Kurunu vustada sihircileri attıkları ateşgâde nasıl bir azap mengenesi idise, piyanoda küçüklere öyle bir azap aletidir. Bunda hiç lâtife etmiyorum.

Mektep, ev, bütün fenler, bütün san'atlar... Bazıları amma program ha diye bağıracaklardır. Burada on pedagoğu işgal ve çocuğu darülfünun veya timarhane kapusuna sevkedecek iş vardır.

Emin olunuz! Bütün bu muhtelif meşğuliyetler için iki hat çekdimki otomatik gem gibidir.

(*) Bu hikâyeler, Ruşen Eşref Bey tarafından dilimize tercüme edilmiştir.

Birincisi bunlarda çocuğun kendiliğinden olan arzularını tatmin etmek. Daha fazlasına gitmemek. Eğer arzusu yok ise, benim dediklerimin hiç kıymeti kalmaz. O zaman bir şey yapamazsınız. Programımın pek yüklü olduğunu mu öne sürüyorsunuz?

— Eğer mektepte takip edilen rejim çocuğu ezmemiş ve çocuk zayıf değil ise çocuk her şeye karşı mütecessistir. Gırtlığına kadar depilmiş olmamak şartile çocuğun bilgi istihasını doyurmak o istihayı artırmağa hizmet eder. Bizzat kendi tecessüsünü izhar etmek suretiyle çocuğun tecessüsünü uyandırabilirsiniz. Kendi hayret ve prestesinizle çocuğun hayret ve prestesini uyandırabilirsiniz.

İkinci otomatik gem de oyundur: Açık havada serbest oyunlar, ve istirahat.

Hem işten mütevellit yorgunluktan istirahat, hem de arkadaşların gürültüsünden başını dinlemek suretile istirahat. Asude bir köşede dinlenmek isteyen, dinlenmelidir. Tek başına kalınca: tarassut etmekten, okumaktan, bir şey yapmaktan zevk alamıyan çocuk - ki bazen alamadığı vakidir - hayatın en büyük bir zevk menbaından mahrum kalmış demektir. Çünkü ancak inziva ve sükûnet zamanlarındadır ki: Derunî seda, yaratıcı muhayyeye, mülâhaza ve tefekkür faaliyete geçer ve bunların menbaları bizim varlığımızın en derin noktalarıdır.

*
**

7, 8, 9 yaşlarındaki çocuklar için söylediğim şeyler - ki bu yaşlar bilâ vasıta alâka devresidir - 10, 11, 12 yaşlarındaki çocuklar için de doğrudur. Yalnız bunlarda 7, 8, 9 yaşlarındakilerinde ya hiç olmıyan veya pek az olan diğer alâkalarda doğar. Bu devrede çocuğun merkezi alâkası: kendi âlemi değildir. Artık zekâ açılmıştır. Alâka merkezini başka insanlar teşkil eder. ve hatta bu öyle zayıf bir alâka değildir. Hürmet ve prestis derecesine çıkar. Bu yaşta çocuk, her hangi bir kahramana derin hürmet duyar. Çünkü kendilerinde öyle bir kahraman için gizli bir hırsı vardır. Bir sineğe bile eza etmiyen bir

çocuk: «Ben Napolyon olacağım...» demeğe başlar.

Eğer gaye idinirse mektep, çocuğun bu kahramanlara prestis hissinden pek çok istifade edebilir (Nansen) (Stanley) (Vasco di gama) coğrafya dersine ne güzel medhal olur. Bir kahramanın tercümei hali - içinde yaşadığı muhite, mücadelesile ettiği tesirler teferruatile anladılmak şartile - tarihe ne güzel bir methaldir. Bu bapta tabiler, pedagoglardan, ve muharrirler, tarihçilerden daha ziyade eserler meydana getirdiler: Küçükler için (Jules Verne) (Mayne Reid) (Fenimore) (Cooper) ve bir az büyükler için: (Walter Scott) (Alesandre Duma) eserleriyle bir çok nesillerin muallimleri olmuşlardır. Filhakika bu eserlerin bazı tenkit edilecek noktaları vardır.

10, 12 yaşlarındaki çocuklarda çok kerre tesadüf edilen idealizm, yalnız hayali kiraetlerde tezahür etmekle kalmaz: Müşahhas bir şekil alır. 10, 12 yaşında öyle erkek çocuklar gördüm ki kendilerinde (tekâmül) için bir ihtiras, var ve en büyük korkuları da bir itabe düşar olmaktadır. Kezalik bu yaşlarda öyle kızlar gördüm ki küçüklere bakmak, büyüklere hoş vakit geçirtmek evde anneye bin bir şekilde yardım etmek için can atarlar.

Çocukların bu zevkinden istifade ediniz. Bu zevki, müessir işlere kanalize ediniz. Bundan pek memnun olduğunuzu bildiriniz. Eyi iş zevki, nihayet eyi iş aşkı tevlit etsin. Bundan evvelki devrenin ideali: Sadelik, intizam, hizmet, hakikat, adalet ideali yavaş yavaş bir huzme halinde teşekkül etsin ve bir bayrak bir şiar meydana gelsin. İzçiler, şiar olmak üzere, «daima hazır»ı kabul etmişlerdir. Taavün, tesanüt, adalet ideali bu devredeki çocukları alevlendirmeye müsteittir. Ben bu çocuklara (ahenk) şiarını teklif ederim. Bu, hepsini camidir: San'at, güzellik, musiki, intizam, eylik, tebessüm, içtimai adalet, fazilet. Bu tabir, nikbin feylesof Leibniz'in (devairi semaviye ahengi) tabirinin aksi sadası gibidir.

Bir çocuk, prestis ettiği kahraman derecesine yükselmek

uğrunda veya varmak istediği ideâl istikametinde enerjisini temerküz ettirdiği zaman, hemen bir söz kıvılcımı ile parlayıverecek bir haldedir. Her hangi bir hataya düştüğünde veya idealini bir an için unuttuğunda, kendine gelmesi için ona şöyle bir göz ucu ile bakıvermek kâfi gelir. « Adam ol? » 12 yaşındaki bir kahramana bir söz kâfidir. Şu valeliğin bütün faziletlerini camidir. Tehlikeyden korkmaz; acılara dayanır; fazilete karşı meclubiyeti vardır.

Madam Pressensie bu hissi, (adam ol - Esto vir) şiirinde pek güzel ifade etmiştir:

Adam olmak, biliyormusun? Kolay bir şey değildir
Sabırlı, adil, kavi olmak demektir
Bütün güzel şeyleri isteme, sevmek demektir.
Bütün mesai ve hayatını buna verebilmek demektir.

Kuvvetini, zaiflere yardım yolunda kullanmak demektir
Gadre uğrayanlarla beraber mücadele etmek ve
ızdırap çekmek demektir
Alçaltılan insanları kaldırmağa uğraşmak demektir
Bütün bedbahtları kalbinde taşımak demektir.

Fakat böyle olabilmek için, sevgili çocuk, sadık kal:
Bu günün vazifesine, ki çalışmak ve itaattir
Geçen her saat, unutma ki, beraberinde götürmektedir:
İstikbalin tohumu olan eyilik veya kötülüğü.

Her zamankinden ziyade bu devrede, ebeveyn, çocuklarının manevi inkişafına yardım etmelidirler; rehber olmalıdırlar. Fakat zorla teklif veya rehberlik değil. Kumanda vericesine bir şekilde olursa çocuk isyan eder ve kaçır. Belki arzu ve ruhida ebediyen kaçır. Bu devre, çocuğa kumanda etmek devresi değil, tavsiye etmek devresidir. Eğer bülüğ çağına yaklaşmış olan

bu devrede çocuğunuzun muhabbet ve itimadını kazanamazsanız bir daha hiç kazanamazsınız. Binaenaleyh öyle hareket ediniz ki tekâmülünde, kendini fetihte sizi yardımcı olarak alsın.

Eğer siz öteden beri çocuğa, bir tiran gibi değil, bir dost, bir arkadaş gibi muamele ettiseniz, ve ötedenberi şahsi arzunuz namına değil, gayrı şahsi bir hakikat ve adalet mefkûresi namına söz söylediyse, tavsiyelerde bulunduysanız şimdi pek eyi muvaffak olursunuz.

Teklif etmeli, zorla yaptıрмаğa kalkmamalı: İşte düstur. Bilâhare delikanlı erkek veya kız, yalnız kendi vicdanlarına itaat edeceklerinden güçüklüklerindeki ebeveyn itaat ile, gençliklerindeki vicdanlarına itaat arasında bir çukur husule gelmemelidir. Bir köprü olmamalıdır. Bu köprü, bu birinden diğerine geçiş gayrı mahsus bir surette akıl ve adaletin hizmetkârı olmağı bilen ebeveyn tarafından temin edilmelidir. Büyümüş insanların bilvasita olan sözleri yerine yavaş yavaş bilâvasita olan vicdanın emirleri kaim olmağa başlamalıdır.

Terbiye işlerinin yeni hamlelerinden biri(Ebeveyn-Muallimler Cemiyetleri) dir. Bu cemiyetler, ebeveyn ile muallimlerin müt-tehiden hareketlerine en ziyade yardım edecektir. Belçikalı (Lecensier)nin tetkikine göre çocuk, yüzde doksan yedi ebevey-nin tesiri altındadır.Hal böyle iken Jean Jaques Rousseau:«Ana baba pek çok, fakat mürebbi olanları okadar az ki..» deyerek, vaktile, bu gayri tabiilik üzerine nazarı dikkatı çekmişti. Bu hal, bu gün de böyledir.Aşağıki sayfeler,CinevreRousseauTerbiye Enistitüsü Profesörlerinden, geçen sene İzmirimizde terbiye üzerine konferanslar veren, üstadım Ad. Ferriere den alınmıştır.

Muhterem üstadım, bu fikirlerini, oğlu (Claude)ı büyütürken talbik ettiği gibi, diğer anne ve babaların istifadesi için de bu eseri neşretmiştir.Mektepte ebeveyn içtimalarında da, muallimler verecekleri konferanslar için mehez ittihaz edebilirler.

Ben de kızım Ülkeleri büyütürken, üstadımın bu eserine çok müracaat ettim. Hem başka anne ve babalar hemde zikredilen konferanslar için faydalı olur mülâhazasile eseri dilimiz çeviriyorum.

Izmir 12 Haziran 1930

M. Rahmi